

سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه حل‌ها

3rd National Conference on New Approaches in Humanities
Challenges and Solutions

با مجوز به شماره ۹۷۱۷۱۱۲۲۰۲ از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

پیوست نگاری فرهنگی در ایران

سودابه محمدی*^۱، فردین باتمانی^۲

۱- گروه مدیریت آموزشی، دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران

۲- استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران

*نویسنده مسئول: sodabehmohamady@yahoo.com

خلاصه:

بحث پیوست‌نگاری فرهنگی بحثی است که چندین سال قبل مقام معظم رهبری مطرح کردند و جایگاه اصلی بحث این است که ما برای ساماندهی فرهنگی به کشور بایستی بتوانیم از همه‌ی ابزارها، قالب‌ها و زمینه‌هایی که می‌تواند نتیجه فرهنگی و تأثیرگذاری فرهنگی داشته باشد، استفاده کنیم. در واقع دو نگاه به مقوله فرهنگی وجود دارد؛ یک نگاه، نگاه حداقلی است که ما بحث فرهنگ را فقط در ابزارهای شناخته شده‌ی فرهنگی خلاصه می‌کنیم. مثلاً فکر می‌کنیم فقط فیلم، موسیقی، مسجد، منبر و ... کار فرهنگی انجام می‌دهند. نگاه دیگر، نگاه واقع‌بینانه و حداکثری است که در آن همه‌ی مقولاتی که در زندگی مردم جامعه تأثیرگذار است، دارای نقش و بار فرهنگی هستند. یعنی فعالیت‌های اقتصادی، قانون‌گذاری در جامعه، تصمیماتی که شوراها یا مختلف به شکل کلان در زمینه‌های سیاسی- اجتماعی و همه‌ی عرصه‌ها می‌گیرند، همه دارای اثر و پیامد فرهنگی است. اگر ما این مطلب را بپذیریم، برای اصلاح و ارتقا و جهت‌دهی فرهنگ باید از همه ابزارها و مقوله‌ها استفاده کنیم. بنابراین در ذیل مسئله‌ی مهندسی فرهنگی، ما به پیوست‌نگاری فرهنگی به عنوان یکی از اقدامات کلان مهندسی فرهنگی نیاز داریم و پیوست‌نگاری فرهنگی به این معناست که در طرح‌های بزرگ اقتصادی و عمرانی و در پروژه‌های کلان ملی که در عرصه‌های مختلف طراحی و اجرا می‌شوند، بتوانیم از ظرفیت فرهنگی این پروژه‌ها استفاده کنیم و پیامدهای احتمالی این پروژه‌ها را شناسایی و از آن پیشگیری کنیم.

کلمات کلیدی: پیوست‌نگاری فرهنگی، پیوست فرهنگ، مهندسی فرهنگی.

۱. مقدمه

چشم‌انداز توسعه پایدار مبتنی بر فرهنگ دینی با قابلیت‌های بسیار بالای آن ایجاب می‌کند که از هم اکنون برنامه پیشرفت متوازن و همه جانبه اجتماعی با محوریت فرهنگ اسلامی در طرح‌های بلند مدت، میان مدت و کوتاه مدت مورد توجه مسئولین سطوح مختلف نظام مقدس جمهوری اسلامی قرار گیرد. عدم توجه به روند متناسب‌سازی لوایح، سیاست‌ها، تصمیمات، اقدامات، طرح‌ها و فعالیت‌های جاری در ابعاد سیاسی، فرهنگی و اقتصادی کشور با اهداف و محوریت بخشیدن به فرهنگ دینی باعث رشد نامتوازن و از دست رفتن زمان به عنوان مهم‌ترین سرمایه غیر قابل برگشت برای جبران نابسامانی‌ها خواهد بود. با توجه به قابلیت‌های کشور ایران به عنوان یک کشور دین‌محور قبل از ظهور نابسامانی و بحران‌های ناشی از رشد نامتوازن ناشی از بکارگیری الگوهای توسعه پیشرفت، انجام مطالعات در این زمینه ضروری است. طرح پیوست فرهنگی با دو کارکرد بازدارندگی نسبت به آثار مخرب ناشی از اجرای طرح‌ها و پیش برندگی نسبت به آثار مثبت ناشی از اجرای طرح‌ها در راستای هماهنگی الگوهای پیشرفت

* Corresponding author: گروه مدیریت آموزشی، دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران

Email: sodabehmohamady@yahoo.com

سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه حل‌ها

3rd National Conference on New Approaches in Humanities
Challenges and Solutions

با مجوز به شماره ۹۷۱۷۱۲۲۰۲ از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

سیاسی، فرهنگی و اقتصادی با محوریت فرهنگ غنی اسلامی پا به عرصه نهاده است. شناسایی تمامی ابعاد رشد و توسعه اجتماعی و کیفیت تأثیرپذیری و تأثیرگذاری این ابعاد بر همدیگر از آن جهت اهمیت دارد که با درک صحیح از مسائل توسعه می‌توان با اقداماتی آگاهانه و پیشگیرانه در مرحله اول از خسارات احتمالی جلوگیری نمود و در مرحله دوم راهبردهای سازگار و برخاسته از فرهنگ خودی را طراحی و در برنامه پیشرفت ساری و جاری کرد. کشورهای در حال توسعه غالباً مراحل اولیه جهش به سوی پیشرفت را با تحرک شدید اقتصادی شروع می‌کنند و به همین دلیل عمده توجه مسئولین به هدایت‌های کاربردی با گرایش صرفاً اقتصادی معطوف می‌گردد. این امر کاملاً طبیعی است زیرا شدت تغییرات و جهش‌های توسعه به قدری سریع است که در مراحل اولیه، فرصتی برای مطالعات بلند مدت در مورد شناسایی تحولات آتی باقی نمی‌ماند. اما پس از مدت زمانی که از اجرای طرح‌ها می‌گذرد، ضرورت شناخت تحولات ناشی از آثار و پیامدهای توسعه خود را می‌نمایاند. در سند چشم‌انداز 20 ساله کشور که پس از قریب به 2 دهه در ایران تنظیم شده است می‌خوانیم:

«توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی فناوری در سطح منطقه، با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش

در جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل». (سند چشم‌انداز توسعه ۲۰ ساله) [1]

به همین دلیل نظام جمهوری اسلامی با اجرای طرح‌های جهش و تحرک شدید اقتصادی در سال‌های اخیر و برنامه‌های پیشرفت آن در زمینه‌های مختلف از رشد و توسعه بالایی برخوردار شده است از جمله صنایع نفت و گاز، ICT، انرژی هسته‌ای، مسکن و راه، آموزش و پرورش، کشاورزی، پزشکی و... لذا شناسایی تحولات آتی و محورهای تغییرات عمده‌ای که اجرای این طرح‌ها در منطقه و جهان ایجاد خواهد کرد، در این مقطع زمانی کاملاً ضروری است. لذا هدف نهایی طرح پیوست فرهنگی امکان مدیریت بر تحولات آتی در سطوح ملی، منطقه‌ای و جهانی در راستای تحقق اهداف استراتژیک توسعه فرهنگی آن می‌باشد.

مدیریت راهبردی کشور در نظام مقدس جمهوری اسلامی بر عهده فقیه* می‌باشد. مدیریت راهبردی کشورها بر اساس آن که «هدف اصلی» آن کشور چه نوع اهدافی است و بر چه اهدافی تأکید دارد از نوع و جنس آن اهداف خواهد بود. کشورهایی که بر اهداف اقتصادی تأکید کامل دارند و این اهداف را به عنوان اهداف اصلی مورد توجه قرار می‌دهند، باید مدیریت راهبردی اقتصادی اعمال نمایند. در جمهوری اسلامی ایران با توجه به این‌که بر بستر انقلاب اسلامی شکل گرفته است، اهداف اصلی، اهداف فرهنگی می‌باشد، بنابراین مدیریت راهبردی در کشور، مدیریت راهبردی فرهنگی است (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۶؛ ناظمی،

[2]. (۱۳۸۴)

امروزه همگام با توسعه و پیشرفت جوامع، تأثیرات فرهنگی آن نیز در عرصه‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی غیر قابل انکار است. تأثیر متقابل این فعالیت‌ها بر نظام به هم پیوسته اعتقادات، ارزش‌ها و گرایشات مردم یک جامعه، ایجاب می‌نماید تا با تدوین پیوست فرهنگی، توأمان زمینه رشد اخلاقی و معنوی افراد در سیر تحولات مادی جوامع فراهم گردد و رشد اقتصادی همانند ابزاری در خدمت ارتقاء اخلاق، معنویت و کمال انسان قرارگیرد. عنایت ویژه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به مقوله فرهنگ و عناصر فرهنگی در روند سازندگی نیز گویای اهمیت این بحث است «در طرح‌های اقتصادی، طرح‌های پولی و مالی، طرح‌های عمرانی،

*. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه حل‌ها

3rd National Conference on New Approaches in Humanities
Challenges and Solutions

با مجوز به شماره ۹۷۱۷۱۲۲۰۲ از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

حتماً یک پیوست فرهنگی وجود داشته باشد. آن پیوست فرهنگی مصوبه شورا است و همه ملزم باشند که به آن عمل کنند و آن را لازم‌الاجرا بشمارند.» (سازمان بسیج اساتید اصفهان، ۱۳۹۵). [3]

سیاست‌های فرهنگی در جوامعی مانند ایران که به دنبال ایده و آرمان والا و حفظ فرهنگ ارزشی و مورد تأیید نظام هستند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (شریفی و فاضلی، ۱۳۹۱: ۵۸) [4] و به عبارتی، ناظر به «پویایی نظام» جامعه هستند که در قالب راهبردهایی فرهنگی، جامعه و تمدن را به سوی شرایط مطلوب و راه صواب هدایت می‌کنند (توکلی، ۱۳۸۷). [5] اگوستین جیراد* سیاست فرهنگی را نظامی از اهداف غایی، مقاصد عملی و شیوه‌هایی می‌داند که توسط یک گروه دنبال می‌شود و به وسیله یک سازمان اعمال می‌گردد (جیراد، ۱۹۸۳). [6] چنان‌که فرهنگ یک امر فراگیر است، سیاست فرهنگی نیز مرکب از یک رشته اقداماتی است که برای توسعه زندگی فرهنگی انجام می‌شود.

سیاست فرهنگی را می‌توان در یک پیوستار چهار مرحله‌ای تبیین کرد، پیوستاری که از نظری‌ترین تا بنیادی‌ترین سطح تا عملیاتی‌ترین و اجرایی‌ترین سطح فراگرد یک سیاست فرهنگی را در بر گرفته و عبارت است از: ۱. نظریه‌پردازی فرهنگی، ۲. سیاست‌گذاری فرهنگی، ۳. برنامه‌ریزی فرهنگی و ۴. مدیریت فرهنگی منوط به وجود یک نظریه مدون در زمینه مورد نظر جهت نشان دادن نقطه ایده‌آل و آرمانی و بایسته‌های مرتبط بر آن و نیز اصول و بایسته‌های بنیادین چگونگی حرکت به سوی آن (نظریه فرهنگی) در وهله اول و در گام بعد، ترسیم خط‌مشی‌ها و راهبردهای لازم و همچنین ارائه سیاست‌ها در جهت نیل به نقطه ایده‌آل مفهوم‌بندی شده در نظریه (سیاست‌گذاری فرهنگی) است و در مرحله بعد، عملیاتی‌سازی این راهبردها و آماده‌سازی آن‌ها برای اجرا، بر اساس یک برنامه مدون و هدف‌گذاری شده (برنامه‌ریزی فرهنگی) و در گام پایانی اجرای صحیح، جامع و منظم راهبردهای عملیاتی شده (مدیریت فرهنگی) است (عبدالملکی، ۱۳۹۲: ۱۶۲). [7] پیوست فرهنگی از مفاهیم نو پدید است که از دو کلمه پیوست و فرهنگ تشکیل شده است. پیوست به معنی آن‌چه به مطالب اصلی باید اضافه شود می‌باشد و فرهنگ عبارت است از نظام‌واره‌ای از باورها و مفروضات اساسی، ارزش‌ها، آداب و الگوهای رفتاری ریشه دارد و دیرپا، نمادها و مصنوعات که اداراکات، رفتار و مناسبات جامعه را جهت و شکل می‌دهد و هویت آن را می‌سازد (شورای عالی انقلاب فرهنگی). [8]

پیوست فرهنگی در پی واژگان راهبردی «مهندسی فرهنگ»، «مهندسی فرهنگی» و «مدیریت فرهنگی» توسط مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مطرح گردیده و علاوه بر این که موضوع مراکز عمده‌ی سیاست‌گذاری قرار گرفته، اذهان بسیاری از مراکز علمی و تحقیقاتی و پژوهش‌گران را به خود معطوف نموده است. وجه مشترک برداشت‌های گوناگون از پیوست فرهنگی، توجه به بعد عملیاتی و تأثیرگذاری این موضوع در مدیریت فرهنگی کشور است. سؤال اساسی این است که اجرای پیوست فرهنگی، فرهنگ عمومی و تخصصی کشور اسلامی را چقدر دچار تحول می‌کند؟ پیوست فرهنگی به عنوان ابزاری کارساز، پیوند مدیریت راهبردی با مدیریت اجرایی کشور را با محوریت فرهنگ فراهم می‌سازد و تمامی لایه‌ها و ابعاد اقتصادی، فرهنگی و سیاسی کشور در یک فرآیند تدریجی بدون وجود پیوست فرهنگی قابلیت اجرا نخواهند داشت.

۱. مبانی نظری:

۲-۱- خاستگاه پیوست فرهنگی

*.Girard

سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه حل‌ها

3rd National Conference on New Approaches in Humanities
Challenges and Solutions

با مجوز به شماره ۹۷۱۷۱۱۲۲۰۲ از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

در مقوله مهندسی اجتماعی که در چند دهه اخیر به طوری جدی طرح گردیده به سطوح مختلف دانشگاه‌ها نیز رسوخ کرده است و موضوعات آن به عنوان واحد درسی ارائه می‌شود، این تلقی که فرهنگ‌ها قابل مدیریت و بهینه شدن در سمت و سوی خاصی نیستند نیز در حال منزوی شدن است. «فرهنگ» به عنوان بعدی از ابعاد جامعه که سازنده محیط زیست «انسانی» جامعه است (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۱/۹/۲۶)، [9] موضوع اصلی این مناقشه می‌باشد. حتی غرب جدید که تمایل بسیار زیادی به تصرف و سلطه بر جهان دارد، نظریات رایج به سادگی قابل کنترل بودن اخلاق، رفتار و اعتقادات مردم را نمی‌پذیرد و یا الگویی برای آن ارائه نمی‌دهد. اما فرهنگ اسلامی اولاً به خاطر عقبه بسیار پر مشقتی که از ناحیه حاکمان ظالم و زورگوی ممالک اسلامی به ملل مسلمان تحمیل شده است، ثانیاً به خاطر اعتقادات و احکام به وضوح فرهنگی اسلام، قابل هدایت بودن فرهنگ را به روشنی باور دارد.

تجربه 30 ساله انقلاب اسلامی ایران با تمام ضعف‌ها و قوت‌هایش نماینده تجربه‌ای منحصر به فرد در مدیریت راهبردی فرهنگ محور در دنیای معاصر است و تجربیات بسیار مفیدی را برای استفاده جهانیان به ارمغان آورده است. مسیر طی شده تا تحقق مدیریت راهبردی فرهنگی کشور پهناور ایران تا کنون شکل منطقی را طی کرده است که اخیراً، مفهوم جدیدتری به عنوان پیوست فرهنگی نیز به آن اضافه شده است. برای روشن شدن خاستگاه پیوست فرهنگی به عنوان ابزاری جدید در مدیریت فرهنگی حداقل باید به دو موضوع توجه کرد:

- تهدیدات و فرصت‌های فرهنگی، که در مقابل نظام اسلامی وجود داشته یا خواهد داشت.
  - تجربه سه دهه گذشته که مدیریت و رهبری کشور برای عبور از مشکلات مختلف به کار بسته است.
- ۱-۱-۲- تهدیدها و فرصت‌ها
- تهدیدها: در زمان حاضر و در آینده به دلیل فقدان ابزاری با کارکردهای متنوع برای پیوست فرهنگی، نظام مقدس جمهوری اسلامی با تهدیدات عمده زیر روبروست:
۱. توسعه نامتوازن و تخریب بنیان‌ها و مؤلفه‌های فرهنگ ایرانی اسلامی.
  ۲. آسیب‌پذیری جدی فرهنگی در مقابل تعاملات و تهاجمات سنگین سایر فرهنگ‌ها، در ابعاد مختلف فرهنگی، سیاسی و اقتصادی.
  ۳. در حد شعار ماندن هدف‌گذاری‌های کلان فرهنگی و عدم دستیابی به چشم‌انداز نطلوب بر اساس آرمان‌های فرهنگی نظام مقدس اسلامی.
  ۴. فراگیر شدن تضادهای اجتماعی و مخرب و بحران هویت و ابعاد نامطلوب و نگران‌کننده آن در عرصه‌های مختلف فرهنگی، سیاسی و امنیتی.
  ۵. عدم بهره‌وری و ناکارآمدی ابعاد در حال توسعه کشور به دلیل ناهماهنگی با سازه‌های اجتماعی و فرهنگی.
  ۶. تحمیل هزینه‌های سنگین در خصوص ترمیم و اصلاح مسیرهای توسعه‌ای طی شده، در درازمدت جهت افزایش بهره‌وری و کارآمدی.
- فرصت‌ها: با ایجاد ابزارهایی هم‌چون پیوست فرهنگی و در اختیار قرار دادن آن در دست مدیریت راهبردی کشور، می‌توان تهدیدات را تبدیل به فرصت نمود.

سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالشها و راه حل ها

3rd National Conference on New Approaches in Humanities
Challenges and Solutions

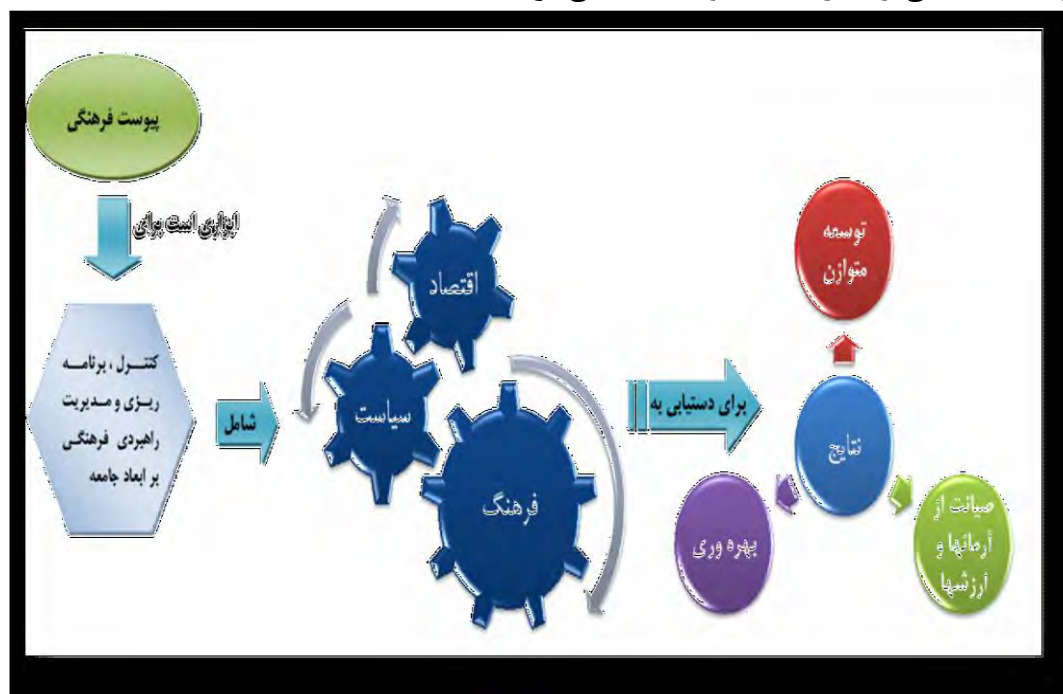
با مجوز به شماره ۹۷۱۷۱۱۲۲۰۲ از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

۱. پیوست فرهنگی فرصتی قابل توجه برای طراحی و مدیریت توسعه متوازن در اختیار می گذارد.
۲. پیوست فرهنگی فرصتی واقعی برای جاری ساختن سیاست های کلان فرهنگی در موضوعات و ابعاد مختلف و تحقق آرمان های نظام اسلامی در اختیار مدیریت کشور می گذارد.
۳. پیوست فرهنگی به عنوان ابزاری کلیدی و راهگشا می تواند فرصت و زمینه ایجاد مصونیت فرهنگی و تقویت هویت ملی را در اختیار بگذارد.
۴. پیوست فرهنگی فرصت تازه و آزمایشگاه فوق العاده ای برای آزمون و خطاهای مورد نیاز در طراحی و تدوین و ترسیم دقیق مهندسی فرهنگ و مهندسی فرهنگی کشور محسوب می گردد.
۵. پیوست فرهنگی فرصتی مغتنم برای ایجاد تعادل اجتماعی در ابعاد اقتصاد، فرهنگ و سیاست محسوب گشته و به همین دلیل می تواند نقش عمده ای در افزایش بهره وری در کشور ایفا نماید. و....

۲-۲- ضرورت های موضوعی پیوست فرهنگی

۲-۲-۱- جایگاه مفهومی

ضروری و لازم است نظام اسلامی ابزار یا ابزارهایی در اختیار داشته باشد که به وسیله آن ها به کنترل و مدیریت راهبردی فرهنگی بر نقاط ربط و تعامل ارگانیک ابعاد اجتماعی یعنی اقتصاد، فرهنگ و سیاست بپردازد تا بتواند توسط این ابزارها و نتایج آن در فرآیند برنامه ریزی و مدیریت، توازن و بهره وری مورد نیاز در مسیر توسعه و تعالی همه جانبه جامعه و حفظ و صیانت از ارزش ها و اصول نظام اسلامی را محقق سازد. پیوست فرهنگی می تواند یکی از مهم ترین و حیاتی ترین این ابزارها در مدیریت تأثیرات و تأثرات بین فرهنگ و سایر ابعاد اجتماعی از قبیل سیاست و اقتصاد تلقی گردد.

شکل ۱ - پیوست فرهنگی

سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه‌حل‌ها

3rd National Conference on New Approaches in Humanities
Challenges and Solutions

با مجوز به شماره ۹۷۱۷۱۲۲۰۲ از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

۲-۲-۲- جایگاه کارکردی

در فضای تعاملات میان نظامات اجتماعی «فرهنگ، سیاست و اقتصاد» تحقق برخی نسبت و تناسب‌ها ضروری و حیاتی به نظر می‌رسند که نظام اسلامی تا حدود زیادی فاقد ابزارهای دقیق در این خصوص می‌باشد. این کارکردها که ضرورت وجود ابزارهایی چون پیوست فرهنگی را اثبات می‌کنند عبارتند از:

➤ تعیین و تطبیق مصداقی تأثیرات و تأثرات ابعاد اجتماعی - فرهنگ، سیاست و اقتصاد - در مسائل و موضوعات مختلف. به عنوان مثال: ابزاری نیاز داریم تا به ما نشان دهد یک لایحه، تصمیم، پروژه یا اقدام خاص اقتصادی چه عوارض و تأثیرات فرهنگی و در چه ظرفی از مکان یا زمان به دنبال دارد. (کارکردی که بر اساس آن صرفاً تأثیرات و تأثرات نشان داده می‌شود).

➤ اندازه‌گیری و سنجش وضعیت و عوارض یک طرح، لایحه، تصمیم، اقدام یا پروژه با استانداردهای مشخص شده در اسناد و راهبردهای کلان نظام و احراز هم‌جهتی و هم‌سوئی آن با استانداردهای موجود در سایر ابعاد اجتماعی خصوصاً فرهنگ، پیش از اجرا و عملیاتی شدن آن تصمیم یا طرح. به عنوان مثال: مشخص شود که نتایج و عوارض یک پروژه و تصمیم سیاسی آیا مطابق نقشه مهندسی فرهنگی کشور و شاخصه‌ها و معیارهای موجود در آن هست یا نیست؟ و آیا این تصمیم سیاسی آیا مطابق نقشه مهندسی فرهنگ و مهندسی فرهنگی نظام اسلامی قابل تعریف می‌باشد یا خیر؟ (کارکردی که بر اساس آن به سنجش و اندازه‌گیری و نهایتاً کنترل پیش از اجرا پرداخته می‌شود).

➤ لازم است برای حذف و یا کاهش عوارض منفی و یا ایجاد یا تقویت ناکارآمدی و بهره‌وری در خود یک تصمیم یا طرح و پروژه و در تأثیرات آن در سایر ابعاد اجتماعی، در نقطه‌ای مشخص از فرایندهای طراحی و اجرای هر تصمیم، طرح و یا پروژه تدبیرات لازم در قالبی مشخص و همراه با ضمانت اجرایی لازم ضمیمه آن گردد. به عنوان مثال: لازم است در خصوص طرح عمرانی کلانی که تأثیرات مختلف فرهنگی، اقتصادی و حتی سیاسی - امنیتی به دنبال دارد در زمان مشخصی از مراحل طراحی و معماری و اجرای طرح پس از تحقق کارکردهایی که در بندهای قبلی ذکر شد تدبیرات لازم‌الاجرا برای کاهش عوارض و یا افزایش بهره‌وری ضمیمه برنامه جهت عملیاتی شدن گردد (کارکردی که بر اساس آن تدبیرات لازم در جهت کاهش عوارض و یا افزایش بهره‌وری ضمیمه فعالیت‌ها می‌گردد).

➤ پس از اجرای یک تصمیم و پروژه لازم است صحت اجرا و کیفیت اجرا در خصوص تدابیر اندیشیده شده در مورد کاهش عوارض منفی و افزایش بهره‌وری مورد بازبینی و بازخوردگیری قرار گیرد تا میزان موفقیت تدابیر از سویی و میزان تأثیرات منفی و یا بهره‌وری قابل رصد و اندازه‌گیری باشد (کارکردی که بر اساس آن سنجش و اندازه‌گیری پس از اجرای فعالیت‌ها محقق می‌گردد).

➤ بسیاری از فعالیت‌ها، تصمیمات، طرح‌ها و پروژه‌ها در ابعاد مختلف فرهنگی، اقتصادی و سیاسی نظام در طول سه دهه از عمر انقلاب به اجرا گذاشته شده است. لازم است نسبت به اصلاح و بهینه‌سازی این فعالیت‌ها از حیث تأثیراتی که بر سایر ابعاد اجتماعی می‌گذارند و عوارض منفی که به دنبال داشته‌اند فرایندی شامل بازشناسی عوارض و کارآمدی و ارائه تدبیرات ترمیمی انجام گیرد. به عنوان مثال برنامه‌های اقتصادی یا فرهنگی مدتهاست در کشور اجرا می‌شود و تا کنون هیچ نوجهی به عوارض ثانوی آن در سایر ابعاد اجتماعی و

سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه حل‌ها

3rd National Conference on New Approaches in Humanities
Challenges and Solutions

با مجوز به شماره ۹۷۱۷۱۲۲۰۲ از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

نقش این عوارض در کاهش بهره‌وری آن برنامه نشده است. بنابراین لازم است پس از بررسی و سنجش این برنامه در قالب و استانداردی مشخص به ارائه تدبیرات ترمیمی در خصوص آن پرداخت (کارکردی که بر اساس آن سنجش و اندازه‌گیری و تدبیرات ترمیمی برای وضع موجود تصمیمات، طرح‌ها و پروژه‌های مختلف فرهنگی، سیاسی و اقتصادی محقق می‌گردد).

۲-۳- جمع‌بندی ضرورت‌های موضوعی

به نظر می‌رسد در هریک از ابعاد سیاسی، اقتصادی و فرهنگی می‌توان کارکردهای فوق را در قالب ابزاری به نام پیوست دنبال نمود به طوری که پیوست فرهنگی کارکردهای فوق را در بعد فرهنگی هر تصمیم، طرح و یا پروژه محقق می‌سازند. آنچه بدیهی است پیوست علاوه بر وجه تسمیه خویش که بیانگر ایفای نقش ابزاری آن در قالب ضمیمه‌ای معنادار برای شفاف‌سازی وضعیت تصمیم‌گیری و مدیریت و اجرای طرح‌ها و برنامه‌ها می‌باشد، در دقتی مفهومی نشانگر پیوند و پیوستگی مجموعه‌ای و تعاملات غیر قابل انکاری بین ابعاد مختلف جامعه نیز محسوب می‌گردد. در واقع پیوست، نقطه پیوند میان یک بعد از موضوع و مسئله را با سایر ابعاد توضیح داده و مطابق کارکردهای فوق می‌تواند بهترین ابزار برای استانداردسازی عوارض یک طرح و برنامه در چارچوب تدابیر از پیش مشخص شده و همچنین سنجش کیفیت و کارآمدی و میزان توازن یک طرح و برنامه با سایر ابعاد جامعه تلقی گردد. باید اذعان نمود تا کنون ابزاری فراگیر و دقیق برای تحقق کارکردهای فوق در نظام اسلامی وجود نداشته و صرفاً ممکن است در موارد و مصادیق خاصی به صورت سلیقه‌ای و در قالب‌های غیر منسجم و یا حتی ناکارآمد این کارکردها مورد توجه قرار گرفته باشند. چراکه حاکمیت دیدگاه‌های بخشی و یک جانبه‌نگر، عملاً مسیر مدیریت و برنامه‌ریزی و اجرا را در ابعاد گوناگون به سوی حذف چنین کارکردهای حیاتی برای نظام اسلامی سوق داده است. اگر بخواهیم در سه عنوان تأثیراتی که از ناحیه جبران این خلاء ابزاری جهت تحقق کارکردهای فوق متوجه کشور می‌شود را نام ببریم می‌توانیم ادعا کنیم پیوست فرهنگی موضوعیت می‌یابد تا:

۱. توان لازم در مسیر توسعه و تعالی کشور بین انواع فعالیت‌ها و طرح و برنامه‌ها در ابعاد مختلف شکل

بگیرد.

۲. بهره‌وری طرح‌ها و تصمیمات و برنامه‌ها با تزریق دیدگاه‌های نظام‌مند و ملاحظه ارتباطات بین ابعاد

مختلف جامعه و تطبیق طرح‌ها و برنامه‌ها با نقشه مهندسی فرهنگی کشور محقق می‌گردد.

۳. از اهداف و راهبردهای کلان و اصول اعتقادی و ارزش‌های اجتماعی نظام مقدس اسلامی در طول

برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های مختلف صیانت گردد.

۲-۴- ضرورت‌های محیطی و عرصه‌های اجتماعی

ضرورت‌های پیرامونی در واقع خلاء و نیازی است که در ابعاد مختلف جامعه در سطح برنامه‌ریزی و

مدیریت راهبردی فرهنگ احساس می‌گردد. با صرف نظر از اینکه پیوست فرهنگی چیست و چه کارکردهایی

دارد، کشور ما شاهد مشکلات مختلفی خصوصاً در مسیر پیشرفت بخش‌های مختلف می‌باشد، مشکلاتی که

پس از اجرای طرح‌ها، لوایح، پروژه‌ها و حتی تصمیمات و اقدامات اجرایی در هریک از عرصه‌های

فرهنگ، اقتصاد و سیاست نمودار گشته و مجموعه‌ای از نگرانی‌ها و ناکارآمدی‌ها را به دنبال می‌آورد. بخش

گسترده‌ای از این مشکلات ناشی از عدم پیش‌بینی تناسب فرهنگی و عوارض مستقیم و غیر مستقیم این

سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه‌حل‌ها

3rd National Conference on New Approaches in Humanities
Challenges and Solutions

با مجوز به شماره ۹۷۱۷۱۱۲۲۰۲ از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

طرح‌ها بر هنجارهای فرهنگی جامعه می‌باشد. در این خصوص مثال‌های فراوانی وجود دارد که می‌تواند مورد اشاره قرار گیرد که به برخی از این مثال‌ها به صورت اجمالی پرداخته می‌شود.

۲-۴-۱- محیط و عرصه اقتصادی

برنامه‌ها و طرح‌های اقتصادی همواره در مقام اجرا مجموعه متنوعی از عوارض و تأثیرات فرهنگی و اجتماعی به دنبال دارد مثال‌های زیر بیانگر برخی از این عوارض و تأثیرات پیرامونی می‌باشد:

۱. تصمیمات اقتصادی در بخش مسکن و عوارض و تأثیرات آن در اموری مانند ازدواج و سلامت و بهداشت اخلاقی خانواده‌ها، سلامتی روانی جامعه و طیف گسترده‌ای از تأثیرات و عوارض، که هم می‌تواند شکل منفی به خود گرفته و هم می‌تواند به صورت مثبت تأثیرگذار شود.

۲. پروژه‌های صنعتی بزرگ و برنامه‌های توسعه مناطق آزاد و ویژه و عوارض تأثیرات فرهنگی آن مانند طرح عظیم مجتمع گازی عسلوی، یا جزایر تفریحی و توریستی کیش و قشم یا مجتمع زنجیره‌ای پدیده شان‌دیز.

۳. طرح‌های عمرانی مانند راه‌ها و بزرگراه‌ها که می‌تواند وضعیت یک منطقه را که در مسیر آن قرار گرفته به کلی دگرگون سازد و در این میان ممکن است برخی فرهنگی نیز به دنبال داشته باشد. بدیهی است در صورت پیش‌بینی این عوارض می‌توان با تدبیر و طراحی سازوکارهایی از بروز آن عوارض منفی جلوگیری نمود. می‌توان با ضمیمه شدن برخی تدابیر و برنامه‌ها از این تأثیرات در مرحله اجرا کاست و حتی فرصت‌هایی فرهنگی نیز ایجاد نمود.

۲-۴-۲- محیط و عرصه سیاسی

طرح‌ها، برنامه‌ها و تصمیمات سیاسی نیز همواره حجم قابل توجهی از تأثیرات و عوارض فرهنگی به دنبال دارد نمونه‌های زیر تنها گوشه‌ای از این تأثیرات را نشان می‌دهد. تغییر تقسیمات کشوری به عنوان یک تصمیم و برنامه سیاسی یکی از چالشی‌ترین مثال‌هایی است که می‌توان در تعامل دو بعد اجتماعی سیاست و فرهنگ، طرح نمود. استان شدن یک منطقه، شهر شدن یک بخش، جداسازی بخشی از یک استان یا شهر و الحاق آن به استان یا شهری دیگر همان‌طور که منشاء بسیاری از تحولات اقتصادی سیاسی است؛ تأثیرات جدی و عمیق فرهنگی نیز به دنبال دارد. مطالعات فرهنگی در این خصوص و بررسی، پیش‌بینی و تدبیر عوارض و تأثیرات آن ضرورتی غیر قابل اغماض به نظر می‌رسد.

رویکردهای سیاسی که توسط دولت‌های مختلف انتخاب و در کشور به اجرا گذاشته می‌شود نمونه‌ای دیگری از عوامل تأثیرگذار بر عرصه فرهنگ است. دولتی که توسعه سیاسی را محور و حاکم بر مسیر توسعه کشور می‌داند و حتی تصمیمات فرهنگی را متناسب رویکرد سیاسی خود بر می‌گزیند بدیهی است حجم قابل توجهی از عوارض و تأثیرات را متوجه فرهنگ جامعه می‌سازد، نگاه‌های سیاسی به فرهنگ آن‌هم با رویکردهای مختلف در دولت‌ها، گسترده‌ای از تعارضات و نابسامانی‌ها را در عرصه فرهنگ رقم می‌زند. مثلاً عدم نظارت و کنترل مؤثر بر آزادی‌های سیاسی به عنوان یک رویکرد در یکی از دولت‌های پیشین، منجر به نوعی از تنش‌ها، آشفتگی‌ها و هرج و مرج‌ها در سطوح اجتماعی گردید که به قائله ۱۸ تیر ۱۳۸۸ منتهی شد و هزینه‌های متفاوت سیاسی و امنیتی بر کشور تحمیل نمود، در این مورد شاید هزینه‌های فرهنگی ایجاد شده

سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه حل‌ها

3rd National Conference on New Approaches in Humanities
Challenges and Solutions

با مجوز به شماره ۹۷۱۷۱۱۲۲۰۲ از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

بسیار بیشتر باشد. عوارض و تأثیراتی که هر چند به صورت غیر ملموس و پنهان اما عمیق‌تر و ماندگارتر از عوارض سیاسی و امنیتی آن قضیه محسوب می‌گردد.

۲-۴-۳- محیط و عرصه فرهنگی

برنامه‌ها، طرح‌ها و پروژه‌های فرهنگی نیز به صورت مستقیم و غیر مستقیم مجموعه‌ای از تأثیرات و عوارض مثبت و منفی را بدنبال دارند. مثال‌های زیر می‌تواند نمونه‌هایی از این دست تلقی گردد. توسعه فضاهای دانشگاهی در مناطقی که بافت فرهنگی خاصی داشته و عوارض رفت و آمد دانشجویان با فرهنگ‌های متفاوت در آن مناطق، نمونه‌ای از این تأثیرات می‌باشد مانند ایجاد شعب دانشگاه آزاد در شهرستان‌های کوچک و عوارض فرهنگی آن. توسعه منطقه تفریحی و گردشگری بدون پیش‌بینی و در نظر گرفتن تدابیر لازم جهت هم‌سویی این مراکز با اهداف کلان فرهنگی نظام و شاخصه‌های ارزشی فرهنگ ایرانی اسلامی، نمونه مناسب دیگری در تأثیرات فرهنگی برخی اقدامات و برنامه‌هاست. مانند ایجاد مجتمع تفریحی پدیده شان‌دیز در شهر مقدس مشهد و....

برگزاری جشنواره‌ها و همایش‌های فرهنگی که فاقد هدف‌گذاری‌های هم‌جهت با برنامه‌های فرهنگی کلان نظام هستند و هم‌چنین عدم تطبیق آن‌ها با شاخصه‌ها و استانداردهای بومی و دینی، منشاء تأثیرات تخریبی عمیقی بر پیکره فرهنگ عمومی شده و از پیامدهای قابل اشاره آن‌ها، برجسته‌سازی نمادها و نشانه‌ها و الگوهای غیر منطبق با فرهنگ هدف؛ می‌باشد.

۲-۵- چيستی پیوست فرهنگی در چهار محور:

۱. نسبت مهندسی فرهنگ، مهندسی فرهنگی، مدیریت فرهنگی با پیوست فرهنگی
۲. تعریف پیوست فرهنگی چیست؟
۳. گستره پیوست فرهنگی
۴. نتایج حاصل از تدوین و اجرای پیوست فرهنگی

➤ ارتباط پیوست فرهنگی با مهندسی فرهنگ، مهندسی فرهنگی، مدیریت فرهنگی :

گرچه هنوز تعریف دقیق و جامع و مانعی و به اجماع رسیده‌ای از پیوست فرهنگی ارائه نشده است اما لازم است که یک بار به طور شفاف نگاهی توصیفی به نسبت بین مهندسی فرهنگ، مهندسی فرهنگی، مدیریت فرهنگی و سپس پیوست فرهنگی داشت. برای این منظور سه مفهوم مهندسی فرهنگ، مهندسی فرهنگی و مدیریت فرهنگی را از تعاریف پذیرفته شده در شورا اخذ می‌کنیم و این تعارف را با آن چه در اینجا با عنوان پیوست فرهنگی مطرح شده است مقایسه می‌کنیم.

➤ مهندسی فرهنگی

مفهوم مهندسی فرهنگ از نگاه طراح و ایده‌پرداز اولیه آن که مقام معظم رهبری می‌باشند عبارت است از: مهم‌ترین تکالیف ما در درجه اول، مهندسی فرهنگ کشور است، یعنی مشخص کنیم که فرهنگ ملی، فرهنگ عمومی و حرکت عظیم درون‌زا و ضرورت بخش و کیفیت‌بخشی که فرهنگ نامیده می‌شود و درون انسان‌ها و جامعه به وجود می‌آید؛ چگونه باید باشد. اشکالات و نواقص‌اش چیست؟ کندی‌ها و معارضاتش کجاست؟ بنابراین در مهندسی فرهنگ قانون توجه، فرهنگ جامعه است و هدف از آن شناخت عمیق اجزاء،

سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه‌حل‌ها

3rd National Conference on New Approaches in Humanities
Challenges and Solutions

با مجوز به شماره ۹۷۱۷۱۱۲۲۰۲ از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

عناصر و روابط بین آن‌ها و باز طراحی و ساخت‌دهی مجدد بر اساس اهداف و کارکردهای مورد انتظار از آن با توجه به مجموعه مقتضیات (قابل مدیریت) و شرایط (نسبتاً ثابت) می‌باشد (در محضر ولایت، ۱۳۸۱). [10]

➤ مهندسی فرهنگی

«به عبارت دیگر هدف مهندسی فرهنگی کشور، برقراری انسجام محتوایی (باورها و ارزش‌های هنجاری

شده)

بین سیستم‌های فرعی یک جامعه می‌باشد. برای نمونه باورها و ارزش‌های حاکم بر نظام فرهنگی جامعه باشد. بنابراین مهندسی فرهنگی عبارت است از فرآیند باز طراحی و وحدت‌بخش هدفمند بین نظام فرهنگی مهندسی شده با سایر نظام‌های فرعی به عنوان یک نظام یکپارچه و واحد در این فرآیند، کارکردها و ساختارهای هر یک از نظام‌های فرعی مبتنی بر مفروضات و ارزش‌ها و باورهای نظام فرهنگی، بازبینی و بازسازی می‌شود. مقام معظم رهبری مفهوم مهندسی فرهنگی کشور را بدین ترتیب روشن ساخته‌اند:

فرهنگ کشور کلاً به یک نظم و جهت‌گیری و جهت‌یابی و انسجام بخش‌های گوناگون دولتی و غیر دولتی

در باب فرهنگ احتیاج دارد (در محضر ولایت، ۱۳۸۱). [11]

➤ مدیریت فرهنگی

«مدیریت فرهنگی، مدیریت بر سیستم‌ها و سازمان‌های خرد و کلانی است که با رویکرد و اهداف فرهنگی

مهندسی شده باشند و اداره آن سیستم و سازمان با رویکرد و اهداف فرهنگی صورت پذیرد. بدین ترتیب همه دستگاه‌ها، اعم از دستگاه‌های فرهنگی و غیر فرهنگی اگر دارای اهداف اصلی فرهنگی و یا کارکردهای

فرهنگی قابل توجه باشند، باید مهندسی و مدیریت فرهنگش شوند» (مرعشی، ۱۳۸۴). [12]

➤ پیوست فرهنگی

«مدیریت فرهنگی کشور در دو سطح انجام می‌گیرد: ۱. سطح راهبردی (مدیریت راهبردی فرهنگی

کشور) ۲. سطح اجرا (مدیریت فرهنگی دستگاه‌های فرهنگی و غیر فرهنگی)» (ناظمی، ۱۳۸۴). [13]

«مدیریت راهبردی مدیریت بازده است و مدیریت اجرایی، مدیریت فرایند است» (ناظمی، ۱۳۸۴).

[14] پیوست فرهنگی ابزار پیوند مدیریت راهبردی و مدیریت اجرائی است. یعنی شاخصه‌ها، سیاست‌ها، روش‌ها،

نرخ و سهم تأثیرهای کلان فرهنگی «کل» کشور و در سطح مدیریت راهبردی کشور تنظیم می‌شود، باید برای

اعمال در مقیاس کوچک‌تر در سطح سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی آماده‌سازی مجدد شود. آنچه که در

قرارگاه‌های مدیریتی فرهنگ، هم‌چون شورای عالی انقلاب فرهنگی باید تأمین شود این است که:

۱. سیاست‌های حاکم بر چگونگی حضور «نقشه»‌های فرهنگی کلان در «موضوعات خرد» و عینی را

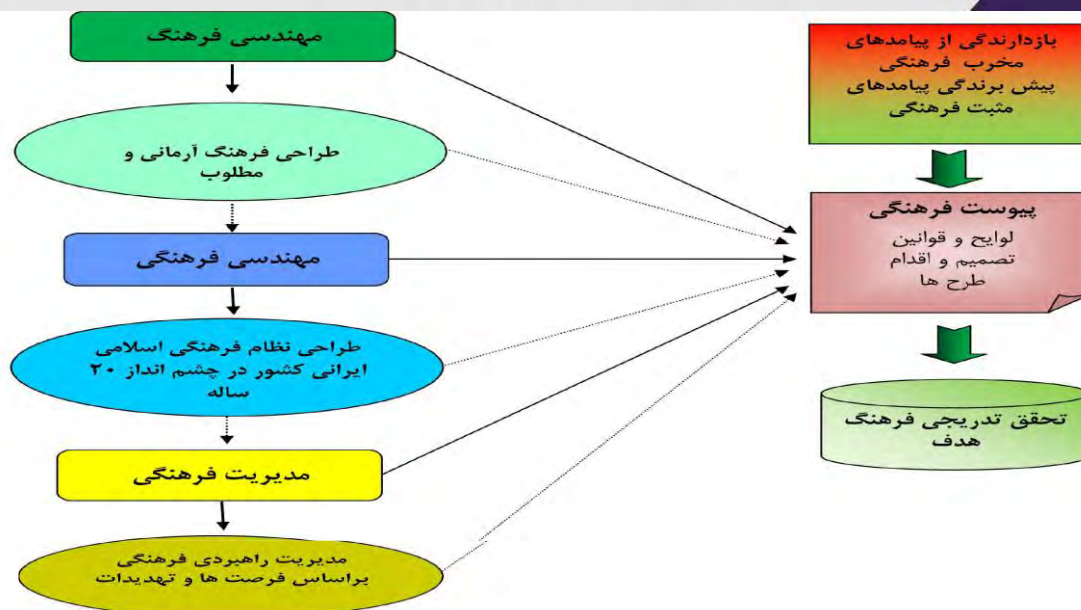
تنظیم کند.

۲. نحوه نظارت بر آن را نیز در چارچوب قوانین علمی و اجرایی مشخص کند.

سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه حل‌ها

3rd National Conference on New Approaches in Humanities
Challenges and Solutions

با مجوز به شماره ۹۷۱۷۱۳۲۰۲ از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

نمودار فرآیندی پیوست فرهنگی

شکل ۲ - نمودار فرآیندی پیوست فرهنگی

۲-۶- تعریف پیوست فرهنگی

بنابر آن چه تاکنون آمده است می‌توان متغیرهای اولیه و مورد نیاز برای تعریف پیوست فرهنگی را برشمرد. پیوست فرهنگی یک «ابزار» است که بدون حضور نقشه‌ها و سیاست‌های بالا دستی کارآمدی چندانی ندارد. کار آن ساماندهی نسبت بین مدیریت راهبردی و مدیریت اجرایی کشور در حوزه فرهنگ است. بنابراین پیوست فرهنگی در محور اول شناخت «بعد» فرهنگی کلیه پدیده‌ها و موضوعات مورد نیاز جامعه اسلامی است. سپس محلی برای تحلیل جایگاه بعد فرهنگ در نسبت با سایر ابعاد (سیاست، اقتصاد و...) همان موضوع است. این همه برای بررسی ارکان، مقومات و آثار فرهنگی یک موضوع است. تا بتوان بررسی کرد که این موضوع چه تأثیری از فرهنگ می‌پذیرد و چه اثری بر آن می‌گذارد. پیش‌بینی، هدایت و کنترل چگونگی جاری شدن فرهنگ در روح تک‌تک اجزاء جامعه مسئولیتی است که بر عهده مدیریت فرهنگی است که پیوست فرهنگی ابزار کارسازی برای این سطح از مدیریت محسوب می‌گردد.

۲-۷- گستره پیوست فرهنگی

گفته شد که پیوست فرهنگی شناخت نسبت و تناسبات بعد فرهنگی هر موضوع است، پس هر جا که بعد و بار فرهنگی باشد، ارائه پیوست فرهنگی برای آن موضوع متصور است. اما بر سر اینکه چه اموری بار فرهنگی دارد و چه اموری ندارد در میان اندیشمندان اختلاف است. این که آیا علم، تکنولوژی، ارتباطات و ... دارای بار فرهنگی است یا نه اختلاف است، اما تعدادی از این امور در کلام مقام معظم رهبری و منشورات شورا مورد قضاوت قرار گرفته است:

فناوری‌ها: «امروزه وسایل ارتباطی بسیار پیشرفته‌ای که وجود دارند، مثل جریان‌های متعدد (ی) که به

دریا

سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه‌حل‌ها

3rd National Conference on New Approaches in Humanities
Challenges and Solutions

با مجوز به شماره ۹۷۱۷۱۲۲۰۲ از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

می‌ریزند، دارند چیزهایی را به درون جامعه منتقل می‌کنند، کتاب می‌آید، روزنامه می‌آید، کالاها و ابزارهای صنعتی می‌آید و هر کدام حامل فرهنگی هستند. مصنوعات موجود دنیا هم، هر کدام با خود بخشی از فرهنگ را وارد کشور می‌کند (مقام معظم رهبری در جمع اعضای شورا، ۸۱/۹/۲۶). [15] «هر دانش، فناوری و محصولی که در یک جامعه تولی می‌شود محتوا و بار فرهنگی آن جامعه را نیز با خود داشته و منتقل می‌نماید» (ناظمی، ۱۳۸۴). [16]

تصمیمات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و...: «من فرهنگ را در سه عرصه به طور مهم و عام مشاهده می‌کنم. اول در عرصه تصمیم‌های کلان کشور است، یعنی فرهنگ به عنوان جهت دهنده به تصمیمات کلان کشور، حتی تصمیم‌های اقتصادی، سیاسی، مدیریتی و یا تصمیماتی که در تولید نقش دارند. وقتی ما می‌خواهیم ساختمان بسازیم و شهرسازی کنیم، در واقع با این کار داریم فرهنگی را ترویج می‌کنیم، یا تولید می‌کنیم و یا اشاعه می‌دهیم. وقتی تولید اقتصادی هم می‌کنیم، یا اشاعه می‌دهیم، یا اجرا می‌کنیم. اگر در سیاست خارجی مذاکره‌ای می‌کنیم و تصمیمی می‌گیریم، عیناً همین معنا وجود دارد. بنابراین فرهنگ مثل روحی است که در کالبد همه فعالیت‌های گوناگون کلان کشوری حضور و جریان دارد.» (مقام معظم رهبری در جمع اعضای شورا، ۸۱/۹/۲۶). [17] «بنابراین، برای تحقق فرهنگ هدف باید کشور را مهندسی فرهنگی نمود. باید مصنوعات اعم از محصولات و خدمات فرهنگی و کالا و خدمات غیر فرهنگی را سازگار با فرهنگ هدف، مهندسی، تولید و مصرف کرد.» (کریمان، ۱۳۸۲). [18]

علوم: «سیستم‌ها و سازمان‌ها و استراتژی‌ها، طرح‌ها و برنامه‌ها، علوم و فناوری‌ها، خدمات و مصنوعات همه دارای بار فرهنگی‌اند و ظرفی هستند برای انتقال فرهنگی که بر اساس آن مهندسی و تولید شده‌اند. ظرف باید متناسب با مظلوف طراحی و مهندسی شود.» (ناظمی، ۱۳۸۴). [19]

محصولات تمدنی: «ارتباط فرهنگ و مهندسی کشورها، نظام‌ها، سازمان‌ها، علوم و فناوری و مصنوعات، نیز از همین دست است. کشور، نظام، سازمان، علم و فناوری و مصنوعی که مبتنی بر فرهنگ ماتریالیسم سکولار مهندسی شده است، نمی‌تواند بار فرهنگی الهی را منتقل نماید. بلکه همان فرهنگ ماتریالیسم سکولار را باز تولید خواهد کرد.» (دنیس، ۱۳۷۴). [20] رای اساس آن‌چه که در بالا آمد و امروزه دیگر دارای طرفداران بسیار زیادی در میان کارشناسان و اندیشمندان متعدد نظام اسلامی دارد، حتی شاید بتوان ادعا کرد که هیچ شأنی از شئون اجتماعی یک سازمان و اجتماع وجود ندارد الا آن‌که دارای بار فرهنگی است و لذا اگر بگوییم که ارائه پیوست فرهنگی به عنوان ابزار نظارت بر بعد فرهنگی موضوعات، هیچ حوزه‌ای را مستثناء نمی‌کند، سخنی به گزاف نگفته‌ایم!

۲-۸- دستاوردهای حاصل از اجرای طرح پیوست فرهنگی

در قبال تأثیرگذاری محیط‌های زیست فرهنگی بیگانه بر فرهنگ خودی و تلاشی که سازندگان محیط‌های زیست فرهنگی غربی و سکولار برای تغییر محیط‌های زیست فرهنگی دین محور دارند؛ لزوم صیانت و حفاظت از فضای فرهنگی جامعه اسلامی بیش از هر زمان دیگر ضروری می‌نماید. بدین ترتیب تدوین و اجرای پیوست فرهنگی می‌تواند نتایج و دستاوردهای فراوان و متنوعی را برای کشور اسلامی ایران به دنبال داشته باشد. نتایج و دستاوردهای قابل پیش‌بینی حاصل از اجرای طرح پیوست فرهنگی را می‌توان به شرح زیر برشمرد.

سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه حل‌ها

3rd National Conference on New Approaches in Humanities
Challenges and Solutions

با مجوز به شماره ۹۷۱۷۱۲۲۰۲ از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

خروج از روزمرگی و برنامه‌های غیر منسجم فرهنگی و تلاش در جهت ترسیم حال و آینده فرهنگی کشور؛ پیش‌بینی و جلوگیری از آثار مخرب فرهنگی حاصل از بکارگیری علوم، فناوری‌ها، روش‌ها و الگوهای وارداتی؛ بازگرداندن هویت واقعی فرهنگی به جامعه در چارچوب استانداردهای برخاسته از فرهنگ دینی؛ تغییر قوانین و مقررات ملی در راستای حضور هرچه بیشتر فرهنگ دینی در عرصه‌های مختلف سیاسی، فرهنگی، اقتصادی؛ به حداقل رساندن تأثیرات مخرب مستقیم و غیر مستقیم اجرای طرح‌ها بر فرهنگ عمومی جامعه؛ هماهنگ نمودن دو حوزه تقاضا و نیازمندی جامعه اسلامی با کیفیت، عرضه و پاسخ‌گویی به نیازمندی‌های برخاسته از فرهنگ دینی؛ اصلاح کارکردهای فرهنگی فعالیت‌های اقتصادی، فرهنگی و سیاسی داخل کشور؛ بومی‌سازی الگوهای کلان موجود کشور در عرصه‌های سیاسی، فرهنگی و اقتصادی به صورت منطقی (و نه استقرایی ناقص یا موزاییکی) با تکیه بر آموزه‌های فرهنگ دینی؛ حفظ و صیانت از استقلال سیاسی، فرهنگی و اقتصادی کشور در عرصه ملی، منطقه‌ای و جهانی؛ افزایش سهم حضور فرهنگ دینی در منظومه نیازمندی‌ها از طریق عارضه‌یابی، بازشناسی سازوکارها تحقق نیازمندی‌ها؛ تقویت حضور جلوه‌های بیان فرهنگ اسلامی ایرانی در عرصه‌های گوناگون اجتماعی اعم از سیاسی، فرهنگی و اقتصادی؛ ارتقای بخش فرهنگی به منظور متوازن شدن بخش فرهنگ با دیگر بخش‌های سیاسی و اقتصادی، اصلاح، نوسازی و توسعه فرهنگ دینی در سطح جامعه؛

ضمانت اجرایی برای تحقق مهندسی فرهنگی و مدیریت فرهنگی کشور در کوتاه مدت.

۲-۹- الزامات انجام پیوست فرهنگی در راستای تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

مقام معظم رهبری در تشریح الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت بیان فرموده‌اند: «جان کلام در این بحث، این است که ما باید توسعه و پیشرفت را بازشناسی کنیم، ببینیم برای کشور ما، برای جامعه ما، الگوی پیشرفت چیست؟ ... ما باید پیشرفت را با الگوی اسلامی - ایرانی پیدا کنیم. این برای ما حیاتی است. چرا می‌گوییم اسلامی و چرا می‌گوییم ایرانی؟ اسلامی بخاطر این‌که بر مبانی نظری و فلسفی اسلام و مبانی انسان‌شناختی اسلام استوار است. چرا می‌گوییم ایرانی؟ چون فکر و ابتکار ایرانی، این را به دست آورده؛ اسلام در اختیار ملت‌های دیگر هم بود. این ملت ما بوده است که توانسته است یا می‌تواند این الگو را تهیه و فراهم کند. پس الگوی الگوی اسلامی ایرانی است» (آیت‌ا. خامنه‌ای، ۱۳۸۶) [21]. ایشان هم‌چنین در تشریح برنامه پنجم توسعه بیان فرموده‌اند «انتظار دارم در دوره پنج ساله آینده {برنامه پنج ساله پنجم توسعه} اقدامات اساسی برای تدوین الگوی توسعه ایرانی - اسلامی که رشد و بالندگی انسان‌ها بر مدار حق و عدالت و دستیابی به جامعه‌ای متکی بر ارزش‌های اسلامی و انقلابی و تحقق شاخص‌های عدالت اجتماعی و اقتصادی در گرو آن است، توسط قوای سه‌گانه کشور انجام شود (معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری، ۱۳۸۹). [22] بیانات مقام معظم رهبری درباره الگوی پیشرفت اسلامی - ایرانی و نقش پیوست فرهنگی در این حوزه، میزان اهمیت موضوع را روشن می‌کند. بر اساس بیانات مقام معظم رهبری می‌توان شاخص‌های زیر را استخراج کرد.

۱. انتفاع انسانیت

بر اساس بیانات مقام معظم رهبری «پیشرفت کشور و تحولی که به پیشرفت منتهی می‌شود، باید طوری برنامه‌ریزی و ترتیب داده شود که انسان بتواند در آن به رشد و تعالی برسد؛ انسان در آن تحقیر نشود. هدف،

سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه‌حل‌ها

3rd National Conference on New Approaches in Humanities
Challenges and Solutions

با مجوز به شماره ۹۷۱۷۱۲۲۰۲ از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

انتفاع انسانیت است، نه طبقه‌ای از انسان، حتی نه انسان ایرانی. پیشرفتی که ما می‌خواهیم بر اساس اسلام و با تفکر اسلامی معنا کنیم، فقط برای انسان ایرانی سودمند نیست، چه برسد بگوییم برای طبقه‌ای خاص. این پیشرفت، برای کل بشریت و برای انسانیت است. نقطه تفارق اساسی، نگاه به انسان است.»

۲. انسان‌شناسی اسلامی و دینی (ارتقاء معنویت، خداپرستی و انسان‌گرایی الهی)

مقام معظم رهبری در تبیین الگوی پیشرفت ایرانی اسلامی بیان کرده اند «آن چیزی که ما به آن نیاز داریم، این است که نقشه پیشرفت کشورمان را بر اساس جهان‌بینی اسلام برای این انسان، انسان در منطق اسلام، فراهم و تهیه کنیم. معنویت، پایه اساسی این پیشرفت خواهد بود. پیشرفتی که محورش انسان است و انسانی که دارای بعد معنوی قوی است». ایشان در تبیین انسان‌شناسی اسلامی در نگاه کلان می‌فرمایند «در نگاه کلان به انسان، مخاطب کیست؟ مخاطب، همه افرادند. استقرار عدالت و روابط صحیح، خواسته شده است. از چه کسانی؟ از همه افراد. یکایک افراد جامعه بشری در همین نگاه کلان، مخاطبند؛ یعنی وظیفه و مسئولیت دارند. ایجاد عدالت، ایجاد حکومت حق، ایجاد روابط انسانی، ایجاد دنیای آباد، دنیای آزاد، بر عهده افراد انسان است. در این نگاه می‌بینید انسان همه‌کاره این عالم است؛ هم مسئول خود و تربیت خود و تعالی خود و تزئین و تظهير خود، هم مسئول ساختن دنیا. این نگاه اسلام است به انسان.»

۳. توجه به خاص بودگی جامعه ایران

مقام معظم رهبری می‌فرمایند: «کسانی که در مراکز برنامه‌ریزی یا در مراکز علمی و تحقیقی هستند و راجع به اقتصاد، راجع به سیاست، راجع به سیاست بین‌المللی و راجع به مسائل حیاتی دیگر کشور کار و فکر می‌کنند، دنبال این نباشند که فرمول‌های اقتصادی سایر جوامع، فرمول‌های بانک جهانی یا صندوق بین‌المللی پول را با مسائل کشور تطبیق کنند؛ نه، آن نظریه‌ها، نظریه‌های مفید برای ما نیست. البته از علم‌شان استفاده می‌کنیم؛ ما تعصب نداریم. هر جا پیشرفت علمی، تجربه‌ی علمی باشد، استفاده می‌کنیم. از مصالح استفاده می‌کنیم؛ اما نقشه را بر طبق فکر خودمان، بر طبق نیاز خودمان بایستی بریزیم.

نباید از وجوه اشتراک غفلت کنیم. وجوه اشتراکی وجود دارد که این‌ها در توسعه کشورهای توسعه یافته غربی کاملاً وجود داشته است. روح خطرپذیری - که جزء خلیقات و خصال خوب اروپایی‌هاست - روح ابتکار، اقدام و انضباط لازم است. اگر این‌ها در جامعه‌ای نباشد، پیشرفت حاصل نخواهد شد. این‌ها هم لازم است. این‌ها را باید یاد بگیریم، یاد هم می‌گیریم. اگر هم در منابع خودمان باشد، آن‌ها را باید فرا بگیریم و عمل کنیم.»

۲-۱۰- تفاوت رویکرد پیوست فرهنگی در ادبیات بین‌الملل با آنچه در ایران مورد توجه است

منظور از ادبیات بین‌المللی یا الگوی بین‌المللی ارزیابی تأثیر فرهنگی، ادبیات و الگویی است که از سوی برخی نهادهای جهانی، مانند بانک جهانی یا انجمن‌های بین‌المللی ارزیابی تأثیر به عنوان الگویی عام ارائه شده است. تأکید پیوست فرهنگی در ادبیات جهانی، بر حفظ الگوهای فرهنگی و تنوع فرهنگی و یافتن راه‌حلهایی برای جلوگیری از استحاله یا ذوب شدن نمادها و عناصر فرهنگی در اثر فرایند توسعه است که ناشی از یک سیاست، برنامه یا طرح است. هدف اصلی این نوع مطالعات، آسیب‌شناسی فرهنگی در فرایند توسعه و در حد امکان جلوگیری از آسیب‌پذیری همه جنبه‌های فرهنگ، نظام هستی‌شناسی و معرفت‌شناسی، ارزش‌ها،

سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه‌حل‌ها

3rd National Conference on New Approaches in Humanities
Challenges and Solutions

با مجوز به شماره ۹۷۱۷۱۲۲۰۲ از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

هنجارها، آداب و رسوم، ادبیات، هنر، معماری، سبک زندگی و شیوه زندگی، الگوهای کار و زندگی و غیره است (کلهر، ۱۳۸۹). [23]

۲-۱۱- شاخص‌های پیوست فرهنگی بر اساس آموزه‌های الگوی پیشرفت اسلامی - ایرانی

با توجه به سخنان مقام معظم رهبری که در بالا مورد بررسی قرار گرفت، می‌توان شاخص‌های پیوست فرهنگی در تبیین الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت را بیان کرد:

۱. رشد و بالندگی انسان‌ها ۲. عدالت اجتماعی و اقتصادی ۳. انتفاع انسانیت ۴. ایجاد روابط انسانی ۵. ایجاد دنیایی آباد و آزاد ۶. ایجاد حکومت حق ۷. معنویت‌گرایی

با توجه به استخراج هفت شاخص فوق برای ارزیابی تأثیرات فرهنگی یا همان پیوست فرهنگی در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، به تعریف عملیاتی متغیرهای مربوط به شاخص‌ها می‌پردازیم تا پژوهش‌گران در حوزه عملیاتی و مطالعات میدانی بتوانند از این شاخص‌ها در ارزیابی تأثیرات فرهنگی استفاده نمایند. رشد و بالندگی انسان‌ها: رشد و بالندگی انسان منوط به توجه به انسان به عنوان جانشین خداست. کرامت انسانی و احترام به او به عنوان جانشین خداوند، یکی از اصلی‌ترین متغیرها در این حوزه است.

کرامت انسانی می‌تواند به طرق مختلف تحقق یابد: (۱) محور بودن انسان در اجرای یک سیاست، برنامه یا طرح، به این معنا که پیامدهای یک طرح، معطوف به توانمندسازی انسان در راه شناخت و کشف قدرت الهی و توانایی‌ها و ظرفیت‌های وی به عنوان جانشین الهی است. کمک به بالندگی استعداد و توانایی‌های انسان، یک از اصلی‌ترین پیامدهایی است که باید خروجی تغییرات و اقدامات توسعه‌ای داشته باشد. این محور بودن می‌تواند پیشرفت و تغییری را شامل شود که در نهایت، انسان به طور کلی، منتفع این تغییر و پیشرفت باشد نه ساختارهای خاص؛ (۲) احترام گذاشتن به نظر و رأی مردم در اجرای یک سیاست، برنامه یا طرح و جلب مشارکت واقعی و مبتنی بر تأثیرگذاری در فرایند تصمیم‌گیری و نظارت، یکی دیگر از متغیرهای مربوط به رشد و بالندگی انسان است؛ (۳) ادغام و جذب اجتماعی گروه‌های سنی، جنسی، قومی، مذهبی، طبقاتی، و جغرافیایی، متغیر سومی است که باید خروجی سیاست‌ها، برنامه‌ها و طرح‌های توسعه‌ای و پیشرفت در راستای رشد و بالندگی انسان به دنبال آن باشد؛ (۴) تسهیل زمینه برای اتصاف به اوصاف الهی، نیازمند توجه به برخی متغیرها است که لازمه زندگی عزت‌مندانه در یک نظام دینی و الهی است. برخی از متغیرهای مذکور عبارت‌اند از: تحقق حقوق انسان‌ها و ایجاد زمینه برای شکوفا کردن حس زندگی، احساس امنیت، دسترسی به مزایای اجتماعی، سلامت، و غیره در قالب مؤلفه‌های کیفیت زندگی.

عدالت اجتماعی و اقتصادی: بررسی نقش فرایند پیشرفت در ایجاد عدالت اجتماعی، به معنای بهره‌مندی همه آحاد جامعه است. شناسایی و بررسی مجراهایی که فرایند پیشرفت از طریق آن: (۱) بی‌عدالتی را گسترش می‌دهد و نهادینه می‌کند؛ (۲) منجر به تشدید فقر و نابرابری می‌شود؛ (۳) در الگوهای فرهنگی و محلی کار و زندگی اختلال ایجاد می‌کند؛ (۴) گذران اوقات فراغت، مصرف و به طور کلی سبک زندگی را دچار تغییر می‌کند؛ (۵) منجر به طرد گروه‌های اجتماعی خاص و غیره می‌شود، از جمله اصلی‌ترین موضوعاتی است که باید ذیل شاخص عدالت اجتماعی و اقتصادی مورد بررسی قرار گیرد.

انتفاع انسانیت: منظور از انتفاع انسانیت، بررسی نقش فرایند پیشرفت و مداخلات توسعه‌ای بر بهره‌مندی و انتفاع انسانیت به طور عام است. به این معنا که نقش سیاست‌ها، برنامه‌ها و طرح‌ها در (۱) انتفاع

سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه حل‌ها

3rd National Conference on New Approaches in Humanities
Challenges and Solutions

با مجوز به شماره ۹۷۱۷۱۲۲۰۲ از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

نسل‌های مختلف؛ ۲) توسعه پایدار؛ ۳) ایجاد مشکلات و پیامدهای منفی ناشی از طرح برای گروه‌های خاص اجتماعی و غیره چقدر است؟

ایجاد روابط انسانی: مسئله روابط انسانی پایدار، اتحاد و همدلی و زندگی مسالمت‌آمیز بدون تضاد میان گروه‌های مختلف اجتماعی در جامعه ای اسلامی و دینی، باید مقصود همه سیاست‌ها و برنامه‌هایی باشد که به منظور پیشرفت جامعه‌ای دینی اتخاذ و اجرا می‌شود. مهم‌ترین متغیرهای ذیل این شاخص عبارت خواهد بود از: ۱) نقش پیشرفت و مداخله توسعه‌ای در اتحاد، انسجام و همبستگی بین امت اسلامی و شهروندان ایرانی؛ ۲) اقدامات توسعه‌ای در برقراری اخوت و برادری و حس نوع دوستی؛ ۳) نقش مداخله توسعه‌ای بر شبکه روابط انسان‌ها، الگوهای ارتباطی، رضایت‌مندی از اطرافیان؛ ۴) نقش مداخلات انجام شده به منظور پیشرفت در تقویت تضادهای موجود یا کاهش آن‌ها در جامعه اسلامی دارای تنوع فرهنگی قومی، جغرافیایی و مذهبی؛ ۵) نقش مداخله در مناسبات قدرت در حوزه ملی، منطقه‌ای و محلی؛ ۶) نقش مداخله در نوع روابطی که در اثر مداخله توسعه‌ای در حوزه زندگی خصوصی، خویشاوندی، محلی و کاری، اجتماعی و غیره به وجود می‌آید؛ ۷) آثار طرح بر اعتماد اجتماعی، اعتماد انتزاعی، اعتماد نهادی و مشارکت اجتماعی و غیره.

ایجاد دنیایی آباد و آزاد: منظور از ایجاد دنیایی آباد و آزاد، بررسی نقش اقدامات انجام شده به منظور پیشرفت در ایجاد ۱) زیرساخت‌های آباد کردن دنیا تحت هستی‌شناسی اسلامی و دینی؛ ۲) آثار مداخله بر طبیعت و محیط زیست؛ ۳) پیامدهای مداخله بر احساس اختیار یا آزادی انسان‌ها از قید و بندهای مادی، ۴) نقش مداخله در از خودبیگانگی انسان‌ها و اسیر کردن آنها در امور یک سویه که انسان را تک‌بعدی کند و ... ایجاد حکومت حق: ذیل این شاخص، نقش سیاست‌ها و برنامه‌های پیشرفت در ایجاد موارد زیر بررسی می‌گردد ۱) استقلال اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و مبتنی بر مؤلفه‌های فرهنگ اسلامی - ایرانی؛ ۲) نقش اقدام توسعه‌ای در نهادینه کردن حکومت عدل الهی، نهادهای سیاسی و منابع قدرتی که حامی و طرفدار حق و حقیقت باشد؛ ۳) نقش فعالیت‌های مبتنی بر پیشرفت در ایجاد کانون‌های قدریت (الیگارشی) سیاسی و ایجاد زمینه برای ورود افراد نالایق در حوزه سیاست و حکومت‌داری و غیره.

معنویت‌گرایی: ذیل این شاخص می‌توان تأثیرات و پیامدهای مداخلات برای تحقق پیشرفت در موارد زیر را مورد توجه قرار داد ۱) گسترش معنویت‌گرایی در جامعه و اعتقاد به عالم غیب به معنای رعایت اعتدال در این حوزه و دوری از افراط‌گرایی مادی و عینیت‌گرایی اثبات‌گرایی (پوزیتویستی) و علم‌گرایانه؛ ۲) گسترش فضایل اخلاقی مبتنی بر صداقت، تعهد، مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی؛ ۳) گسترش مؤلفه‌های دینی و اسلامی در حوزه‌های مختلف زندگی، مانند کاهش یا تقویت احساس حضور و نقش خدا در همه لحظات زندگی انسان‌ها و گسترش فرایندهای دینداری و اجرای مناسک دینی گروه‌ها، اجتماعات، قومیت‌ها، اصناف به صورت بنیادی و مبتنی بر درونی‌سازی نه ظاهرسازی و صوری.

۲-۱۲- نتیجه‌گیری

شکل‌گیری انقلاب اسلامی و استقرار نظام جمهوری اسلامی ایران در سال 1357، بر اساس نظریه کلان فرهنگی منبعث از اسلام، به جهان معرفی گردید. یکی از مهم‌ترین خلاءهای نظام پیشین، بی‌توجهی به اسلام و شئون اسلامی و دینی در اداره امور کشور و امور روزمره مردم بود. انقلاب اسلامی ایران با تأکید بر این خلاء شکل گرفت. جاری کردن آرمان‌های توحیدی و اسلامی و زنده نگه داشتن پرچم اسلام در سراسر جهان از اهم

سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه‌حل‌ها

3rd National Conference on New Approaches in Humanities
Challenges and Solutions

با مجوز به شماره ۹۷۱۷۱۲۲۰۲ از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

اهداف انقلاب ایران بود. فرایند پرفراز و نشیب انقلاب در طی دهه‌های گذشته به دلیل جنگ، تحریم‌های اقتصادی و سیاسی و غیره، مسئولان نظام و مدیران را به توجه بیشتر به رفع نیازهای فوری مردم در حوزه اقتصاد و آبادانی وادار کرد. اما پس از گذشت دوران مذکور و با توجه به ضرورت‌های مدیریت تحولات اجتماعی بر مدار فرهنگ اسلامی، لزوم توجه به مقوله‌های فرهنگی پیش از پیش احساس شد. نظام جمهوری اسلامی با اجرای طرح‌های جهش و تحرک شدید اقتصادی در سال‌های اخیر و برنامه‌های توسعه آن در حوزه‌های مختلف، از رشد و توسعه فراوانی از جمله در حوزه منابع نفت و گاز، فناوری اطلاعات، انرژی هسته‌ای، مسکن و شهرسازی، آموزش، کشاورزی، پزشکی و غیره برخوردار شده است. شناسایی تحولات فرهنگی آینده و محورهای تغییرات عمده‌ای که از اجرای طرح‌های مذکور در حوزه فرهنگ در داخل کشور، منطقه و سطح جهان ایجاد می‌شود، در این مقطع زمانی کاملاً ضروری به نظر رسید و مدیریت تحولات آینده در حوزه فرهنگی مورد توجه قرار گرفت. در این راستا مقام معظم رهبری مفاهیم و الگوهای خاصی را در این حوزه مطرح کردند که عبارت است از: مدیریت فرهنگ، مهندسی فرهنگی و پیوست فرهنگی. پیوست فرهنگی در راستای هماهنگی توسعه‌های سیاسی، فرهنگی و اقتصادی با محوریت فرهنگ غنی اسلامی است. با توجه به مسائل فوق و تأکیدهایی که در برنامه پنجم توسعه بر لزوم اجرای پیوست فرهنگی سیاست‌ها، برنامه‌ها و طرح‌ها شده است،

آنچه در ایران، پیوست فرهنگی نامیده می‌شود در ادبیات بین‌المللی، ارزیابی تأثیر فرهنگی نام دارد. پیوست فرهنگی در ایران، با ارزیابی تأثیر فرهنگی در ادبیات جهانی، تفاوت‌های خاصی دارد. در پیوست فرهنگی بر ابعاد معنوی فرهنگی به ویژه هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی، انسان‌شناسی اسلامی و دینی تأکید می‌شود. پیوست فرهنگی، معنایی گسترده‌تر از موارد مطرح در ادبیات جهانی دارد و یک مرحله فراتر از برداشت ادبیات موجود از پیوست فرهنگی است. بر اساس آموزه‌های مطرح شده در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، پیوست فرهنگی علاوه بر پایبندی به نقشی که در ادبیات جهانی برای آن طرح شده است، ظرفیتی را باید ایجاد کند که هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی و انسان‌شناسی دینی اسلامی مبتنی بر ارتقای معنویت، خداپرستی و انسان‌گرایی الهی در الگوی پیشرفت و در قالب سیاست‌ها، برنامه‌های و طرح‌ها انعکاس یابد. این ظرفیت‌سازی فرهنگی در الگوی پیشرفت توسط متفکران مسلمان ایرانی و با بهره‌گیری از عناصر و مؤلفه‌های فرهنگی جامعه ایران تحقق خواهد یافت. این برداشت از پیوست فرهنگی، نیازمند توجه جدی است.

ورود و اقدام در حوزه انعکاس هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی و انسان‌شناسی دینی در سیاست‌ها، برنامه‌ها و طرح‌ها، نیازمند هوشیاری، شناخت و درک درست از منابع دینی و اعتقادی و مؤلفه‌های فرهنگی و سنتی ایران و شناخت فرایندهای اجتماعی شدن و نیازهای روز نسل‌های جدید و فرایندهای جهانی است. اقدام شتاب‌زده و سهل‌انگارانه در این حوزه، نه تنها نتایج مثبتی در گنجاندن هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی و انسان‌شناسی دینی و اسلامی در الگوی پیشرفت و توسعه پدید نخواهد آورد، پیشنهاد می‌شود با توجه به کمبودها و محدودیت‌هایی که در حال حاضر در این حوزه وجود دارد، پیوست فرهنگی در مراحل اولیه خود در کنار ادبیات جهانی و با تأکید بیشتر بر آسیب‌شناسی فرهنگی در حوزه باورهای دینی و زمینه‌های استحاله آن، اجرایی و عملیاتی شود. در این فرایند، عوامل و عناصر و فرایندهایی که زمینه بروز و شکوفایی هستی‌شناسی، نظام معرفت‌شناسی و انسان‌شناسی دینی را سست می‌کند، شناسایی شود.

سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه حل‌ها

3rd National Conference on New Approaches in Humanities
Challenges and Solutions

با مجوز به شماره ۹۷۷۱۱۲۲۰۲ از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مرحله بعد، بر اساس تجارب و دانشی که تولید می‌شود، فرایند ورود هستی‌شناسی، نظام معرفت‌شناسی و انسان‌شناسی دینی، در قالب الگوی پیشرفت عملیاتی گردد. در پژوهش حاضر، با استفاده از سخنان مقام معظم رهبری در تبیین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت مبنا قرار گرفت و شاخص‌های مصرح در این بیانات، به عنوان شاخص‌های پیوست‌نگاری فرهنگی ارائه گردید. امید است در آینده نزدیک با توجه به تربیت متخصصان داخلی در این حوزه، توان انعکاس شاخص‌های مذکور فراهم گردد و بررسی‌های پیوست‌نگاری از سطح شناسایی و آموزش به سطح ارائه رهنمود در مدیریت صحیح فرهنگی ارتقاء یابد.

مراجع

۱. <https://vpb.um.ac.ir/images/192/stories/asnad-faradasti/sanad20.pdf> سند چشم‌انداز توسعه ۲۰ ساله
۲. ناظمی، مهدی. (۱۳۸۴). مهندسی فرهنگی کشور؛ تحلیلی بر دیدگاه‌های مقام معظم رهبری. تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی.
۳. سازمان بسیج اساتید استان اصفهان. (۱۳۹۵). شیوه‌نامه پیوست‌نگاری فرهنگی. کار گروه پیوست‌نگاری فرهنگی.
۴. شریفی، سیدعلی‌رضا؛ فاضلی، عبدالرضا. (۱۳۹۱). واکاوی سیاست‌گذاری فرهنگی در جمهوری اسلامی (آسیب‌ها و راهبردها). مجلس و راهبرد، شماره ۶۹، صص ۹۰ - ۵۵.
۵. توکلی، مهران. (۱۳۸۷). جهانی شدن و سیاست‌های فرهنگی جهان سوم: <http://www.rasekhoon.net/article/show/126315>.
6. Girard, Aguotion. (1983). Cultural Development: Experiences and Pokicies 2nd, Purio Uneoci.
۷. عبدالملکی، حسین. (۱۳۹۲). رهیافتی به چالش‌های موجود در پیوستار سیاست‌های فرهنگی در ایران: از نظریه‌پردازی تا اجرا. مجموعه مقالات دومین همایش کنکاش‌های مفهومی و نظری درباره جامعه ایران، تهران: انجمن جامعه‌شناسی ایران.
۸. در محضر ولایت، مجموعه رفموده‌ای امام (ره) و مقام معظم رهبری (مظل‌ه‌ال‌غلی) دردی‌داربا اض‌ای شورای غلی ال‌بفرنگی 86/ 9/26
۹. در محضر ولایت، مجموعه رفموده‌ای امام (ره) و مقام معظم رهبری (مظل‌ه‌ال‌غلی) دردی‌داربا اض‌ای شورای غلی ال‌بفرنگی 86/ 9/26
۱۰. در محضر ولایت، مجموعه رفموده‌ای امام (ره) و مقام معظم رهبری (مظل‌ه‌ال‌غلی) دردی‌داربا اض‌ای شورای غلی ال‌بفرنگی 86/ 9/26
۱۱. ق‌ام معظم رهبری در جم‌ع اجن‌ش‌ورا 81 /9 /26
۱۲. ه‌عش‌س‌ی د‌خ‌فر، اصول و ب‌ل‌ن‌ی م‌ی‌ت‌ت‌حول‌فرنگی، ت‌م‌ر‌ان‌ب‌ی‌ر‌خ‌ل‌ه‌ش‌ورای‌فرنگی، 1384.
۱۳. ناظمی، مهدی. (۱۳۸۴). مهندسی فرهنگی کشور؛ تحلیلی بر دیدگاه‌های مقام معظم رهبری. تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی.

سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه حل‌ها

3rd National Conference on New Approaches in Humanities
Challenges and Solutions

با مجوز به شماره ۹۷۱۷۱۱۲۲۰۲ از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

۱۴. ناظمی، مهدی. (۱۳۸۴). مهندسی فرهنگی کشور؛ تحلیلی بر دیدگاه‌های مقام معظم رهبری. تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی.
۱۵. قیام معظم رهبری در جمع اعضای شورای 81 / 9 / 26
۱۶. ناظمی، مهدی. (۱۳۸۴). مهندسی فرهنگی کشور؛ تحلیلی بر دیدگاه‌های مقام معظم رهبری. تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی.
۱۷. قیام معظم رهبری در جمع اعضای شورای 81 / 9 / 26
۱۸. به نقل از کوهی، ان، حسن، کابری، نیشنل، های ا ال می در بن ا ه ا ت ه ر ا ن ب ه ی ر خ ل ه ش و ر ا ی ف ر ن گ ی، 1382.
۱۹. ناظمی، مهدی. (۱۳۸۴). مهندسی فرهنگی کشور؛ تحلیلی بر دیدگاه‌های مقام معظم رهبری. تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی.
۲۰. دنیس، گولت. (۱۳۷۴). توسعه، آفریننده و مخرب ارزش‌ها. ترجمه: غلامعلی فرجادی، نشریه برنامه و توسعه، دوره ۳، شماره ۱۰، بهار.
۲۱. سخنرانی مقام معظم رهبری. (۱۳۸۶). در محضر ولایت، رهنمودهای امام (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی). دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی.
۲۲. معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور. (۱۳۸۸). لایحه برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۹ - ۱۳۹۳). تهران: معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور.
۲۳. کلهر، سینا. (۱۳۸۹). گزارش چارچوب تهیه پیوست فرهنگی کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی. تهران: مجلس شورای اسلامی.
۲۴. اصول و مبانی مدیریت تحول فرهنگی. (۱۳۸۴). تهران: دبیرخانه شورای فرهنگی.
۲۵. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.